

JAROSŁAW DURKA

Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk

ORCID 0000-0003-2535-7842

MIECZYŚLAW SEWERYN (1895-1940) I STANISŁAW (1896-1939) KWILECCY – UCZESTNICY POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO I WŁAŚCICIELE ZIEMSCY

Mieczysław Seweryn Maria i Stanisław Franciszek Maria pochodzili z rodziny hrabiowskiej. Byli synami Kazimierza (1863-1935)¹ i Marii z Karskich (1872-1951) z Włostowa². Wnukami Mieczysława (1833-1918), polskiego patrioty, który organizował pomoc dla powstania styczniowego, członka pruskiej Izby Panów, gdzie przemawiał w obronie praw narodu polskiego, wybitnego działacza gospodarczego i właściciela ziemskiego, jednego z założycieli cukrowni w Szamotułach, Banku Włościańskiego w Poznaniu (wspólnie z Janem Działyńskim), Banku Rolniczo-Przemysłowego „Kwilecki, Potocki i Spółka”, członka dyrekcji, a później prezesa Rady Nadzorczej Bazaru Poznańskiego, prezesa Rady Nadzorczej „Dziennika Poznańskiego”, prezesa Towarzystwa Pomocy Naukowej, ożenionego z Marią z Mańkowskich³.

Ojciec Mieczysława i Stanisława, Kazimierz Kwilecki był dziedzicem klucza gosławickiego i grodzieckiego⁴, jednym z organizatorów powstania cukrowni „Gosławice”, ale też wybitnym polskim działaczem społecznym. W II Rzeczypospolitej należał do zwolenników unarodowienia handlu i przemysłu. Angażował się w działalność Związku Ziemiaków

¹ J. Dunin-Borkowski, *Almanach błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*, Lwów-Warszawa 1908, s. 139; K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego 1939-1956*, Warszawa 1995, s. 558-559.

² Ślub Kazimierza i Marii odbył się 4 lipca 1893 r. w Warszawie. Maria była córką Stanisława Karskiego herbu Jastrzębiec, radcy Komitetu Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Królestwie Polskim i Jadwigi z ks. Świętopelk-Czetwertyńskich. Zob.: J. Dunin-Borkowski, *Almanach błękitny...*, s. 139; A. Pietrowicz, *Rodziny wielkopolskie w cieniu zbrodni katyńskiej*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2010, nr 4, s. 64.

³ *Nekrologia*, „Czas” 1918, nr 242, s. 3; [Nekrologi], „Dziennik Poznański” 1918, nr 129, s. 4; [Nekrolog], „Dziennik Poznański” 1918, nr 130, s. 4; J. Dunin-Borkowski, *Almanach błękitny...*, s. 139; A. Galos, *Kwilecki Mieczysław* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. XVI, red. E. Rostworowski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1971, s. 385-356; A. Kwilecki, *Mieczysław i Maria Kwileccy w Oporowie*, [w:] *Kwilcz i inne majątki Kwileckich na przestrzeni wieków*, oprac. i wstęp A. Kwilecki, Poznań 1996, s. 42; tenże, *Ziemiaństwo wielkopolskie*, Warszawa 1998, s. 161; tenże, *Z Kwilcza rodem. Wspomnienia i szkice*, Poznań 2012, s. 28-37.

⁴ A. Kwilecki, *Wielkopolskie rody ziemiańskie*, Poznań 2010, s. 144; J. Bugaj, *Gosławice. Historia niezbyt odległa*, Konin 2020, s. 17-20; J. W. Wojciechowski, *Girlandy. Studia nad wybranymi siedzibami ziemiańskimi i ich dawnymi właścicielami w północno-wschodniej Wielkopolsce*, Konin 2015, s. 200-201.

i w latach dwudziestych wchodził w skład jego Komisji Rewizyjnej. Był też gorącym propagatorem idei wykorzystania Kanału Morzysławskiego do realizacji wielkiego projektu budowy dróg wodnych łączących Bałtyk z Morzem Czarnym. W tym celu finansował badania i studia⁵. Jako człowiek majątny, mógł zapewnić synom doskonałe wykształcenie. Wspólnie z żoną wychowali ich na gorących polskich patriotów.

Starszy z braci, Mieczysław Seweryn, którego w rodzinie nazywano Mitem, urodził się 4 sierpnia 1895 roku⁶, a młodszy, Stanisław 10 października 1896 roku⁷. Obaj bracia przyszli na świat w Grodźcu w powiecie słupeckim guberni kaliskiej⁸. Szczegóły związane z ich wychowaniem we wczesnych latach i edukacją są trudne do ustalenia. Stanisław i Mieczysław początkowo uczyli się w domu (Stanisław na pewno do 1907 roku), najprawdopodobniej pod opieką guwernera, jak to było praktykowane w bogatych rodzinach ziemiańskich i arystokratycznych. Na pewno na wysokim poziomie stała nauka języków obcych. Młodzi Kwileccy poza rosyjskim opanowali też niemiecki i francuski. Kolejny etap kształcenia zaczęli w prowadzonej przez zakonników szkole w Maredsous w Belgii. Stanisław został tam do 1909 roku⁹, a Mieczysław najprawdopodobniej już wcześniej powrócił do domu¹⁰. Jednak przynajmniej przez krótki czas uczyli się tam razem, bo w zbiorach rodziny Kwileckich znajduje się fotografia, na której widnieją obok siebie w mundurkach tej szkoły.

Jeśli chodzi o następne lata edukacji, to nieco więcej wiadomo o Stanisławie. Po powrocie do Wielkopolski uczył się jeszcze przez rok w domu, a w 1910 roku rodzice wysłali go do Zakładu Naukowo-Wychowawczego OO. Jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem. Potwierdza to coroczne sprawozdanie szkoły, informujące o ukończeniu przez niego

⁵ [Artykuł redakcyjny], *Wspomnienie pośmiertne*, „Głos Koniński” 1935, nr 21, s. 3; W. Mich, *Związek Ziemiaków w Warszawie (1916-1926). Organizacja i wpływy*, Lubin 2007, s. 214; Szerzej na temat kanału: Z. Zygalski, *Koncepcje i projekty kanałów żeglownych przez Wielkopolskę Wschodnią a zjazd melioracyjny w Koninie z 1925 roku*, „Polonia Maior Orientalis” 2021, T. VIII, s. 113-140; A. Zabierek, K. Zabierek, *Kanał Warta-Gopło*, Brodnica 2017. Natomiast na temat projektów połączenia Bałtyku z Morzem Czarnym zob. J. Durka, *Plany połączenia Bałtyku z Morzem Czarnym i wykorzystania przez Polskę portów rumuńskich w świetle korespondencji polskich placówek dyplomatycznych w Rumunii w latach 1924-1939* [w:] *На річці Кодима. Дослідження з історії України і Польщі / Nad rzeką Kodymą. Studia nad dziejami polskich i ukraińskich pograniczy na przestrzeni wieków*, red. T. Ciesielski, A. Korytko, W. Kuszniur, Odesa 2018, s. 240-265.

⁶ Wojskowe Biuro Historyczne [dalej: WBH], Centralne Archiwum Wojskowe [dalej: CAW], Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Lista kwalifikacyjna [brak daty], b.p.; tamże, Zaświadczenie wójta gminy Gosławice z dnia 10 XI 1928 r., b.p.; tamże, Świadectwo urodzenia z dnia 20 III 1919 r., b.p.; J. Dunin-Borkowski, *Almanach błękitny...*, s. 139; E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodźca*, [w:] *Kwilec i inne majątki Kwileckich...*, s. 182. Zdarzają się dokumenty w których widnieje 5 sierpnia 1895 r., zob. choćby WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Karta ewidencyjna, [brak daty], b.p.

⁷ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Życiorys Stanisława Kwileckiego z dnia 4 XI 1919 r., b.p.

⁸ Tamże; WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Karta ewidencyjna, [brak daty], b.p.

⁹ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Życiorys Stanisława Kwileckiego z dnia 4 XI 1919 r., b.p.

¹⁰ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Propozycje do awansu na oficerów z dnia 24 IV 1919 r., b.p.

Fot. 1. Stanisław Kwilecki

Źródło: Prywatne zbiory Michała Kwileckiego

klasy pierwszej jako prywatysta, tzn. nie uczęszczający na zajęcia, ale zdający egzaminy semestralne¹¹. W sprawozdaniu tym (ale i innych) próżno szukać jego starszego brata, który zresztą w napisanym życiorysie i dokumentach wojskowych nigdy nie wspomniał o pobycie w tej szkole. W dokumentach rodziny Kwileckich zachowała się jednak kolejna fotografia, na której widać obu braci w mundurkach szkoły chyrowskiej, co świadczy o tym, że tam uczęszczali. Obaj bracia wymienieni są też w „Pamiętniku Jubileuszowym” szkoły¹². Uczyli się tam do 1911 roku, a następnie zostali przeniesieni do Krakowa. Stanisław na pewno do III Gimnazjum (później Gimnazjum im. Króla Jana III Sobieskiego)¹³. Jego nazwisko nie pojawia się jednak w zachowanych sprawozdaniach szkoły z tego okresu. W sprawozdaniach tych (zarówno z Chyrowa, jak i z Krakowa) wymieniano uczniów otrzymujących dobre i bardzo dobre wyniki w nauce. Fakt ten, a także informacje o zmianach szkół, mogą świadczyć o tym, że nauka obu młodym Kwileckim przysходила z trudem. Stanisław, jak poinformował w swoim życiorysie, uczęszczał do krakowskiego gimnazjum do 1915 roku. Później, ze względu na wojnę, ponownie uczył się w domu i przygotowywał do tzw. matury handlowej, którą zdał w 1917 roku w Ośmioklasowej Wyższej Szkole Realnej z Oddziałem Handlowym Teofila Sadkowskiego w Warszawie. Otrzymał świadectwo ukończenia całkowitego kursu siedmioklasowej szkoły handlowej¹⁴, co jeszcze w tamtym czasie powszechnie traktowano jak odpowiednik matury. Praktyka ta była dość popularna ze względu na wcześniejsze ograniczenia (bo w tym czasie Warszawa była już pod okupacją niemiecką), będące represyjnym elementem polityki oświatowej rosyjskiego zaborcy. Carskie Ministerstwo Przemysłu i Handlu, któremu podlegały szkoły handlowe, było bardziej liberalne w stosunku do Polaków niż instytucje ściśle odpowiadające za oświatę w Imperium Rosyjskim¹⁵. Stanisław Kwilecki po zakończeniu edukacji szkolnej rozpoczął praktykę rolną. Początkowo na terenie Królestwa Polskiego, a od 1917 w Poznaniu.

Starszy o rok Mieczysław w dokumentach także wymienił naukę w domu jako pierwszy krok w edukacji, później pobyt w Belgii, a następnie wskazywał ukończenie siedmiu klas gimnazjum realnego (czyli ośmioklasowego) w Krakowie, prawdopodobnie tak jak Stanisław – III Gimnazjum¹⁶. Oznacza to, że nie przystąpił do matury, gdyż w gimnazjach realnych zdawało się ją po ukończeniu ósmej klasy. Jak już wspomniano, o pobycie w szkole chyrowskiej konsekwentnie milczał. W przedstawionym później swoim dowódcom wojskowym poświadczeniu, podpisanym przez pułkownika Wincente-

¹¹ *Sprawozdanie Zakładu Naukowo-Wychowawczego OO. Jezuitów w Bąkownicach pod Chyrowem za rok szkolny 1910*, s. 95; E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca...*, s. 185.

¹² L. Grzebień, J. Kochanowicz, J. Niemiec, *Chyrowiacy: słownik biograficzny wychowanków Zakładu Naukowo-Wychowawczego oo. Jezuitów w Chyrowie 1886-1939*, Kraków 2000, s. 295.

¹³ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Życiorys Stanisława Kwileckiego z dnia 4 XI 1919 r., b.p.

¹⁴ Tamże, Zaświadczenie dyrektora szkoły Teofila Sadkowskiego z dnia 31 X 1919 r., b.p.; *Kronika, „Nowa Gazeta”* Wydanie poranne, 1917, nr 305, s. 2; K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego...*, s. 559.

¹⁵ Wyjaśnia to: J. Świeboda, *Szkolnictwo handlowe w Galicji*, „Analecta” 2010, nr 19/1-2, s. 211.

¹⁶ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Propozycje do awansu na oficerów z dnia 24 IV 1919 r., b.p.

go Niemojowskiego i Stanisława Korzbok-Łackiego czytamy, że „Mieczysław Kwilecki z Gródzka ukończył siedem klas w gimnazjum realnym w Krakowie w r. 1913”¹⁷. Nie przeszkadzało mu to w podjęciu nauki w Warszawie na kursach rolniczych. W 1911 roku, po zlikwidowaniu tam Wydziału Rolnego Towarzystwa Kursów Naukowych, w obawie przed carskimi władzami oświatowymi, otwarto kursy rolnicze przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. W związku z tym, że kursy nie mogły być oficjalnie szkołą wyższą, to nie było wymogu posiadania matury i można było uczestniczyć w zajęciach na poziomie uczelni wyższej. W każdym razie Mieczysław pisał, że odbył dwuletnią naukę na wyższym kursie rolniczym w Warszawie jako wolny słuchacz¹⁸. Wybuchła I wojna światowa, formowały się Legiony Polskie. W dokumentach wojskowych, wytworzonych przez Mieczysława znajdujemy dwie wersje zdarzeń z tamtego czasu. Obie relacje nie muszą wykluczać się wzajemnie, ale mogą uzupełniać. Według jednego przekazu Mieczysław w 1916 roku wstąpił do konspiracyjnej organizacji, którą określił skrótem „P.W.”, co najprawdopodobniej oznacza, że przystąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej i od października tego roku do lipca następnego roku uczęszczał na tajne ćwiczenia, które wieczorami odbywały się w szkole przy ul. Kapucyńskiej, albo w soboty i niedziele przy Dynasach. Jak informował, do tajnej organizacji został wciągnięty przez Stanisława Kowalskiego. W warunkach konspiracyjnych Mieczysław posługiwał się pseudonimem „Śreniawa”¹⁹. Według innych dokumentów, a nawet według poświadczenia samego generała Józefa Hallera, 2 listopada 1916 roku Mieczysław wstąpił jako szeregowiec do 2 Pułku Ułanów Legionów Polskich, które były wtedy wycofane z frontu. Odbywał w nich służbę garnizonową do 1 lipca 1917 roku. Przerwał ją z powodu mającej się odbyć przysięgi na wierność państwu centralnym²⁰. W innym z dokumentów czytamy:

Po wejściu Legionów do Warszawy wstąpił on do 2 Pułku Ułanów 2 szwadronu pod rotmistrzem [Zygmuntem Jerzym] Roleckim. Komendantem pułku był major [Juliusz] Ostoja-Zagórski. W pułku był [...] 3 kwartały, gdzie dosłużył się stopnia sekcyjnego (podoficera). Pułk był stacjonowany w Mińsku Mazowieckim. Przy rozwiązaniu legionów przez Niemców wystąpił. Niemcy skonfiskowali jego papiery i legitymacje²¹.

Jednak uroczyste wkroczenie oddziałów legionowych do Warszawy nastąpiło 1 grudnia 1916 r.²², co powoduje, że data 2 listopada 1916 r. jako czas wstąpienia do legionów, może budzić wątpliwości. Zwłaszcza, że w innym dokumencie Mieczysław Kwilecki sam pisał: „Po wejściu Legionów Polskich do Warszawy w r. 1916 wstąpiłem do 2 Pułku Ułanów w grudniu i służyłem do końca lipca 1917 r.”²³ Tym samym Mieczysław

¹⁷ Tamże, Poświadczenie wystawione w Posadowie w dniu 7 II 1919 r., k. 11.

¹⁸ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Karta ewidencyjna, [brak daty], b.p.

¹⁹ Tamże, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.

²⁰ Tamże, Karta ewidencyjna, [brak daty], b.p.; tamże, Pismo gen. Józefa Hallera do Komisji Weryfikacyjnej w Warszawie z dnia 19 XI 1920 r., b.p.; tamże, Karta kwalifikacyjna dla Komisji Weryfikacyjnej [brak daty], b.p.; tamże, Karta dotychczasowego przebiegu służby podporucznika Mieczysława Kwileckiego – 2 Pułk Ułanów Wielkopolskich [brak daty], b.p.; tamże, Lista personalna Mieczysława Kwileckiego z dnia 12 X 1919 r., b.p.

²¹ Tamże, Propozycje do awansu na oficerów z dnia 24 IV 1919 r., b.p.

²² W. Gogan, *2 Pułk Szwoleżerów Rokitniańskich*, Pelplin 2015, s. 72-73.

²³ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294,

ślawa Kwilecki zakwestionował zarówno podawaną w innych dokumentach dokładną datę wstąpienia, ale też ich opuszczenia. Ponadto, rozważając kwestię daty wstąpienia do legionów, należy pamiętać, że już od jesieni 1916 roku w Mińsku Mazowieckim działał Powiatowy Urząd Zaciągu²⁴.

Jak sam kilkakrotnie podkreślał, odbył też w sumie dwuletnie praktyki w rolnictwie. Przez pierwszy rok na terenie zaboru rosyjskiego, a w drugim roku w majątku Stanisława Łackiego w Posadowie w Poznańskim²⁵. W 1918 roku obaj bracia przebywali więc w Poznańskim na praktykach rolnych. Trudno dziś ustalić kiedy dokładnie, ale Kwileccy w okresie swojej edukacji podróżowali po różnych krajach. W dokumentach podawali znajomość Austrii, Francji, Niemiec, Rosji, Szwecji i Włoch. Podróże te niewątpliwie wywarły dobry wpływ na ich ogólne wykształcenie. Po wybuchu Powstania Wielkopolskiego Mieczysław i Stanisław Kwileccy bez zwłoki do niego przystąpili.

Jeszcze kilka tygodni wcześniej, na skutek zawieszenia broni między państwami Ententy a Niemcami rozpoczęła się demobilizacja wojsk niemieckich. Mieczysław Kwilecki na polecenie Stanisława Korzbok-Łackiego jeździł na licytacje wojskowe celem skupu koni. Kupił ich 36, głównie typu wierzchowego. Zwierzęta umieszczono w jednym z folwarków Posadowa. Jednocześnie wstąpił do powstających niemieckich Rad Żołnierskich (Soldatenrat), aby wśród żołnierzy prowadzić akcję werbunkową ochotników do przygotowywanego powstania. 27 grudnia 1918 roku, wraz z wybuchem powstania wielkopolskiego Kwilecki wstąpił spontanicznie do organizowanego polskiego oddziału i uczestniczył w rozbrajaniu Niemców w Posadowie, Lwówku, Koninie i Pakosławiu. Rozbrajani tam żołnierze niemieccy, to głównie strażnicy pilnujący jeńców rosyjskich i więźniów z Rawicza, pracujących w miejscowych majątkach ziemskich. Mieczysław Kwilecki pisał:

Jeńców zaraz zwolniłem i odjechali do kraju, więźniów kazałem odtransportować do Rawicza. Broń i amunicję zabraną żołnierzom n[iemieckim] schowałem. Następnie rozbroiłem i wypędziłem wojskowego szofera Niemca, który był w Posadowie z samochodem ciężarowym, do odstawy kartofli na kolej do Pniew, zakupionych dla wojska. Samochód był w dobrym stanie, schowałem go do stodoły z myślą, że może się przydać. Przydał się takowy 30 grudnia 1918 r.²⁶

Już 29 grudnia 1918 roku Mieczysław wraz ze Stanisławem Korzbok-Łackim rozpoczęli przygotowania do organizacji oddziału rekrutującego się z byłych kawalerzystów armii niemieckiej i różnych ochotników, którzy przybywali na własnych wierzchowcach, a w przypadku ich braku otrzymywali je od Łackiego²⁷. Według własnej relacji, Kwilecki zebrał w Posadowie i okolicznej wsi Zgierzynki czterech pewnych

Personalalia, b.p.

²⁴ W. Cygan, *2 Pułk Ułanów Legionów Polskich w Mińsku Mazowieckim (1916-1917)*, „Rocznik Mińsko Mazowiecki” 2006, z. 14, s. 22.

²⁵ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odnaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz „Personalalia” Departamentu Personalnego Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 17 V 1919 r., b.p.

²⁶ Tamże, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.

²⁷ K. Drozdowski, P. Jerzykowski, *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich im. gen. dyw. Gustawa Orlicz-Dreszera 1918-1939*, Warszawa 2018, s. 9-10; A. Smoliński, *Jazda Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 12 X 1918 r. do 25 IV 1920 r.*, Toruń 1999, s. 121.

ludzi jako eskortę, a także szofera Łackiego – Wojtałę, z którymi miał zamiar wyruszyć wcześniej zarekwirowanym samochodem do Poznania po broń. 30 grudnia 1918 roku, w dniu ich wyjazdu, do Posadowa przybył żandarm niemiecki z posterunku we Lwówku z zamiarem aresztowania Kwileckiego i Łackiego. Kwilecki rozbroił żandarma, zabierając mu rewolwer i szablę. Jadąc już samochodem po broń do Poznania, Mieczysław i jego kilku ludzi napotykali po drodze na miejsca polskiego oporu (spotkali m.in. Kazimierza Chłapowskiego, który zresztą początkowo wziął ich za Niemców i groził, że rzuci w ich kierunku granatem). W Poznaniu Kwilecki zameldował się u porucznika Stefana Gniatczyńskiego, który wydał pozwolenie na odebranie mu broni i amunicji z zakładów wojskowych przy ul. Rycerskiej. 1 stycznia 1919 roku, po otrzymaniu ok. 50-60 sztuk broni wraz z amunicją, Kwilecki i jego ludzie wyjechali z Poznania. Przez Stęszew i Opalenicę, gdzie musieli pertraktować z polskim oddziałem dowodzonym przez Edmunda Klemczaka, który chciał zarekwirować broń, dotarli do Posadowa. Na miejscu przywitano ich strzałami z broni palnej, gdyż znowu wzięto ich za Niemców. Było tam bowiem kilka grup ochotników, których dowódcy przyjechali naradzić się z Łackim²⁸. Tego dnia dołączył do nich Wojciech Świerczyk, który z racji swojego dużego doświadczenia, nabytego podczas kilkuletniej służby w armii niemieckiej, niedługo stanął na czele organizowanego oddziału²⁹. W kolejnych dniach kontynuowano werbunek i zbrojenie ochotników składających się głównie z okolicznych byłych wojskowych. Do kilkudziesięciosobowego oddziału (Kwilecki wspomina nawet o około 60 osobach) wstępowały mieszkańcy Posadowa, Konina, Pakosławia i Lwówka. Cała ta grupa ochotników pojechała wozami do Nowego Tomysła, aby zasilić działające już jednostki powstańcze³⁰. Według innych źródeł oddział ten liczył 33 żołnierzy. Z racji największego doświadczenia bojowego dowództwo nad nimi objął plutonowy Wojciech Świerczyk, a Mieczysław Kwilecki był jego zastępcą³¹. Część grupy została w Nowym Tomysłu, część z Kwileckim udała się na stację kolejową Jastrzębsko, a jeszcze inni udali się na stację kolejową Chrośnica. Patrolowali okolicę, a szczególnie tory kolejowe i linie telefoniczne. Istotne było zapewnienie łączności telefonicznej z innymi jednostkami. Powstańcy kontaktowali się nawet z oddziałami niemieckimi w Zbąszyniu, których

²⁸ Stanisław Łacki zabiegał wtedy o kierownictwo wojskowe w okolicy, zob. B. Polak, *Wojsko Wielkopolskie 1918-1920*, Koszalin 1990, s. 112.

²⁹ Wojciech Świerczyk (ur. 21 IV 1889 r. w Ołoboku koło Ostrowa Wielkopolskiego) służył w armii niemieckiej od 12 IV 1911 r. w 5 Pułku Artylerii Polowej. 2 VIII 1914 r. został przydzielony do 16 Pułku Artylerii Polowej, walczył na froncie zachodnim w pierwszej bitwie pod Marną. Ranny w głowę, od 6 IX 1914 r. do 28 XI 1914 r. przebywał w szpitalu. Następnie powrócił do pułku i do 3 I 1916 r. walczył wtedy na froncie wschodnim pod Osowcem, Przasnyszem, Pułtuskim i Modlinem. 3 I 1916 r. został przydzielony do 28 Pułku Artylerii Ciężkiej, walczył na froncie zachodnim w bitwie nad Sommą. Od 15 X 1916 r. walczył na froncie rumuńskim, m.in. pod Krajową i Seretem. Między 22 V 1918 r. a 3 VII 1918 r. ponownie przebywał w szpitalu. Otrzymał niemiecki Żelazny Krzyż II klasy, 4 IV 1918 r. został awansowany na plutonowego, a 30 XI 1918 r. zwolniony do rezerwy. 1 I 1919 r. przystąpił do Powstania Wielkopolskiego. Walczył później w wojnie polsko-bolszewickiej i za niezwykle odważną postawę otrzymał Krzyż Walczących. Zob. WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Świerczyk Wojciech, AP 859, Wojskowa Karta Ewidencyjna, b.p.; WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Świerczyk Wojciech, KW 115/S-3637, Wniosek na odznaczenie Krzyżem Walczących z dnia 25 VI 1921 r., b.p.

³⁰ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.

³¹ Tamże; K. Drozdowski, P. Jerzykowski, *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich...*, s. 9-10; B. Polak, *Kawaleria Powstania Wielkopolskiego 1918-1919*, [w:] *Lance do boju. Szkice historyczne z dziejów jazdy wielkopolskiej X wiek – 1945 r.*, red. B. Polak, Poznań 1986, s. 186-187; A. Smoliński, *Jazda Rzeczypospolitej Polskiej...*, s. 121.

okłamywali, że są żołnierzami na niemieckich posterunkach. W ten sposób mylono Niemców, ale też pozyskiwano cenne informacje. W nocy z 5 na 6 stycznia 1919 roku. Mieczysław Kwilecki został przydzielony do oddziału podporucznika Kazimierza Zenktelera, który 11 stycznia podjął nieskuteczną próbę zdobycia Zbąszynia³². Po porażce w Zbąszyniu Kwilecki udał się do Lwówka, gdzie kolejne jednostki powstańcze organizował podporucznik Bolesław Thomas. Młody ziemianin służył pod jego rozkazami od 7 stycznia do 1 lutego 1919 roku. W oddziale był konnym wywiadowcą. Brał udział w walkach pod Łomnicą, Trzcielem i Zębówem. 21 stycznia 1919 roku w Posadowie przed komisją Dowództwa Frontu Zachodniego zdał egzamin konieczny do awansowania na stopień oficerski. 15 marca 1919 roku otrzymał stopień podporucznika³³.

1 lutego 1919 roku Mieczysław Kwilecki dostał polecenie formowania nowej jednostki – oddziału konnego. W tym celu współpracował z chorążym Teofilem Bobrownickim-Libchenem z Legionów, który został na pewien czas do tego zadania przydzielony. Ochotników werbowali w Lwówku, a później w Pakosławiu. Miał to być początkowo oddział konnych wywiadowców, ale napływ ochotników był tak duży, że uformowano cały szwadron kawalerii. Kwilecki i Bobrownicki-Libchen dostali zadanie odpowiedniego przeszkolenia kawalerzystów. Okoliczni ziemianie włączali się w akcję zaopatrzenia oddziału w wierzchowce: 18 koni podarował Stanisław Korzbok-Łącki z Posadowa³⁴, 6 koni Stefan Łącki z Lwówka, 2 konie właściciel majątku Niegolewo, a 1 konia dzierżawcy folwarku Orzeszkowo majątku Kwilcz. Kolejne zwierzęta powstańcy zdobyli w potyczkach z Niemcami, inne pozyskali z rekwizycji. Do oddziału dołączyło też 30 ludzi z Grupy Leszno. Przybyli konno, byli w pełni umundurowani i uzbrojeni. Według Kwileckiego powstały w ten sposób Szwadron Dowództwa Frontu Zachodniego liczył 120 umundurowanych i uzbrojonych żołnierzy, ponadto posiadał zdobyty na Niemcach ciężki karabin maszynowy. Dowództwo nad nim objął pułkownik Michał Milewski. Mieczysław Kwilecki uczestniczył w walkach pod Wolsztynem, Międzychodem i Miałą. 10 czerwca 1919 roku jego szwadron otrzymał rozkaz wymarszu do Biedruska, gdzie formowano 2 Pułk Ułanów Wielkopolskich, przemianowany później na 16 Pułk Ułanów Wielkopolskich. Dowódcą był podpułkownik Roman Paślawski, a podporucznik Mieczysław Kwilecki dowodził szwadronem zapasowym w sile 38 ludzi³⁵.

11 września szwadron otrzymał rozkaz wymarszu w okolice Połajewa, na Front Północny, do 2 Dywizji Piechoty Wielkopolskiej. Dowódcą był wtedy rotmistrz Kazimierz Papara, a Mieczysław Kwilecki jednym z oficerów³⁶.

³² WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.; Śladami Powstania Wielkopolskiego: Kluczową Pozycją był Zbąszyn, <https://pw.ipn.gov.pl/pwi/historia/przebieg-walk-powstancz/sladami-powstania-wielk/8455,KLUCZOWA-POZYCJA-BYL-ZBASZYN.html> [dostęp: 1 XII 2021].

³³ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.; K. Drozdowski, P. Jerzykowski, *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich...*, s. 13; S. Krasucki, *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich im. gen. Gustawa Orlicz-Dreszera*, Pruszków 1992, s. 6.

³⁴ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.; tamże, Kwestionariusz „Personalnia” Departamentu Personalnego Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 17 V 1919 r., podpisany przez Teofila Bobrownickiego-Libchena, b.p.

³⁵ Tamże, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.; K. Drozdowski, P. Jerzykowski, *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich...*, s. 15.

³⁶ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.

14 października 1919 roku został odkomenderowany do komisji zakupu koni dla Armii Wielkopolskiej. Zwierzęta pochodziły od demobilizujących się wojsk brytyjskich, a sprzedaż odbywała się w Kolonii i w Paryżu. W skład tej komisji wchodził jeszcze inni oficerowie: Józef Czapski, Leopold Kronenberg i Józef Lassow. Od 4 grudnia 1919 roku do 4 marca 1920 roku Kwilecki kontynuował służbę oficera szwadronu. Następnie rozkazem Sztabu Generalnego w Warszawie został odkomenderowany do generała Józefa Hallera. Odtąd pełnił u niego służbę osobistego adiutanta³⁷. Generał zapisał później:

Przez cały ten czas, z przerwą tylko półtora miesiąca, kiedy był na froncie przeciwbolszewickim w I-ej Armii, był stale przydzielony do mnie. Mogłem w ciągu całej tej służby stwierdzić wysokie wartości wojskowe i moralne tego wzorowego oficera. Zawsze sumienny i dokładny w wypełnianiu powierzonych mu zadań, szybko orientujący się w trudnych nawet sytuacjach, energiczny i w wysokim stopniu taktowny³⁸.

19 stycznia 1921 roku Mieczysław Kwilecki otrzymał awans na porucznika ze starszeństwem od 1 czerwca 1920 roku. 15 lipca 1921 roku został zwolniony do rezerwy³⁹. Otrzymał Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921⁴⁰.

Młodszy z braci, Stanisław już w pierwszym dniu powstania wielkopolskiego, czyli 27 grudnia 1918 roku, podczas rozbijania żołnierzy niemieckich w Poznaniu, wstąpił do Pułku Strzelców Konnych Straży Poznańskiej pod dowództwem podporucznika Józefa Antoniego Lossowa (rozkazem Dowództwa Głównego Sił Zbrojnych z 29 stycznia 1919 r. oddział ten otrzymał nazwę 1 Pułku Ułanów Wielkopolskich, a na jego czele stanął pułkownik Aleksander Pajewski; w styczniu 1920 r. jednostkę przemianowano na 15 Pułk Ułanów Wielkopolskich). Po kilku tygodniach służby, za namową generała Józefa Dowbór-Muśnickiego opuścił Poznańskie, żeby 25 stycznia 1919 roku wstąpić do 12 Pułku Ułanów. Został stamtąd odkomenderowany na kurs do szkoły kawaleryjskiej w Starej Wsi, który rozpoczął 12 czerwca 1919 roku. Po jego ukończeniu, został skierowany na kolejny kurs, tym razem sześciotygodniowy, do szkoły podchorążych piechoty w Warszawie. Rozpoczął go 9 września 1919 roku. Po ukończeniu kursu, 20 listopada tego roku Stanisław Kwilecki został przydzielony do 16 Pułku Ułanów Wielkopolskich, w którym służył jego brat. Pewnie z racji urlopu faktyczną służbę rozpoczął tydzień później. 29 grudnia 1919 roku otrzymał nominację oficerską i w stopniu podporucznika został zastępcą dowódcy 1 Szwadronu. Od 4 marca do 20 lipca 1920 roku walczył na froncie polsko-bolszewickim⁴¹. W czerwcu podczas walk na wschód od Zwiahła został wysłany z rozkazami do oddziałów jazdy, walczących na prawym skrzydle. Natknął się na auto pancerne Armii Czerwonej i z bliskiej odległości został bardzo silnie ostrzelany. Bolszewicy zabili mu konia. Mimo tego Stanisław zdołał dotrzeć z powierzonymi rozkazami do oddziału, co umożliwiło Polakom doprowadzenie do częściowego oskrzydlenia brygady

³⁷ Tamże.

³⁸ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Pismo generała Józefa Hallera do Komisji Weryfikacyjnej w Warszawie z dnia 19 XI 1920 r., b.p.

³⁹ Tamże, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za 1921 rok, b.p.

⁴⁰ WBH, CAW, Kwilecki Mieczysław, Odrzuc. 25.10.1938 r., Kwestionariusz Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości, brak daty, b.p.; tamże, Wniosek o nadanie Krzyża – Medalu Niepodległości z dnia 23 III 1931 r., b.p.

⁴¹ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Życiorys Stanisława Kwileckiego z dnia 4 XI 1919 r., b.p.; tamże, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za rok 1921 [brak daty], b.p.; tamże, Karta kwalifikacyjna [brak daty], b.p.

jazdy czerwonoarmijnej. Rok później został za to odznaczony Krzyżem Walecznym⁴². Ranny w walce pod Białą Cerkwią trafił do szpitala garnizonowego w Bydgoszczy, w którym przebywał od 20 lipca do 10 sierpnia 1920 roku⁴³. Po wyjściu ze szpitala otrzymał przydział do szwadronu zapasowego 16 Pułku Ułanów, gdzie pełnił funkcję dowódcy oddziału rekrutow⁴⁴.

Zgodnie z przydziałem z 18 marca 1921 roku, od 1 maja 1921 roku był adiutantem generała Stanisława Szeptyckiego, który już wtedy stacjonował w Krakowie⁴⁵. 17 lipca tego roku Stanisław Kwilecki na własne żądanie powrócił do 16 Pułku Ułanów Wielkopolskich, gdzie powierzono mu funkcję oficera ewidencyjnego⁴⁶. Miał opinię bardzo dobrego oficera, pilnego i pracowitego, energicznego, traktującego służbę wojskową z zamiłowaniem⁴⁷. Jeden z przełożonych napisał, że Stanisław Kwilecki to oficer o wysoce rozwiniętym poczuciu własnej godności i honoru, zarazem stanowczy i nawet uparty⁴⁸. Czas tej służby dobiegał końca, 5 maja 1922 roku został zwolniony do rezerwy⁴⁹. Za udział w wojnie otrzymał Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921⁵⁰. Nigdy jednak do końca nie zerwał więzi z 16 Pułkiem Ułanów Wielkopolskich. Odbywał w nim później wielotygodniowe ćwiczenia rezerwy: od 14 maja do 7 lipca 1923 roku⁵¹, od 14 maja do 24 czerwca 1928 roku⁵² i od 8 maja do 17 czerwca 1933 roku. Podczas tych ćwiczeń otrzymywał bardzo dobre oceny przełożonych, którzy wskazywali na jego zalety: obowiązkowość, sumienność, zdyscyplinowanie, dokładność w pracy, koleżeńskość, wysoką inteligencję i zmysł organizacyjny⁵³.

Według ustaleń Dominika Zaroszyca Kazimierz Kwilecki i jego synowie, Mieczysław i Stanisław, w okresie dwudziestolecia międzywojennego dysponowali bardzo dużymi dobrami ziemskimi: Gosławice – 400 ha, Licheń Stary i Nowy – 2686 ha, Maliniec – 1750 ha, Pątnów – 734 ha, Wólka – 536 ha, Grodziec – 3000 ha⁵⁴.

⁴² WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, KW 64/K-6072, Wniosek na odznaczenie Krzyżem Walecznych z dnia 27 X 1921 r., b.p.

⁴³ WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Karta kwalifikacyjna [brak daty], b.p.; T.W. Lange, *Zakon Maltański w Drugiej Rzeczypospolitej 1919-1939*, Poznań 2000, s. 271.

⁴⁴ WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Karta kwalifikacyjna [brak daty], b.p.

⁴⁵ Tamże, Przydział Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z dnia 18 III 1921 r., b.p.; tamże, Pismo sztabu generała Stanisława Szeptyckiego do Oddziału V Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z dnia 13 III 1921 r., b.p.; tamże, Meldunek Dowództwa Okręgu Generalnego w Poznaniu do Naczelnego Dowództwa o tym, że porucznik Stanisław Kwilecki otrzymał rozkaz niezwłocznego zameldowania się w nowym miejscu przydziału, Poznań, 22 III 1921 r., b.p.; tamże, Przydział Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z dnia 5 IV 1921 r., b.p.

⁴⁶ Tamże, Lista kwalifikacyjna ze stycznia 1922 r., b.p.

⁴⁷ WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, AP 19123, Karta kwalifikacyjna [brak daty], b.p.

⁴⁸ WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za rok 1921 [brak daty], b.p.

⁴⁹ Tamże, Tymczasowa karta zwolnienia do rezerwy z dnia 5 V 1922 r., b.p.

⁵⁰ K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego...*, s. 559; E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malinca i Grodzca...*, s. 185.

⁵¹ WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Wniosek awansowy podporuczników rezerwy na poruczników [brak daty], b.p.

⁵² Tamże, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za rok 1928 [brak daty], b.p.

⁵³ Tamże, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za rok 1933 [brak daty], b.p.

⁵⁴ D. Zaroszyca, *Wykaz właścicieli ziemskich dawnego województwa łódzkiego*, Warszawa 1991, s. 12.

Fot. 2. Maria Róża z Zamoyskich Kwilecka
i Mieczysław Kwilecki
Źródło: Prywatne zbiory Michała Kwileckiego

Mieczysław po powrocie z wojny poznał i 9 czerwca 1921 roku ożenił się z Marią Różą z Zamoyskich (ur. 30 czerwca 1898 roku w Rudzie Pilczyckiej, zm. 31 maja 1943 roku w Bąkowej Górze)⁵⁵, córką Władysława Leona Zamoyskiego (1868-1940) i Zofii Hermancji Świętopełk-Czterwertyńskiej (1875-1937)⁵⁶. W czasie wojny polsko-bolszewickiej Maria Róża była sanitariuszką w szpitalu wojskowym Czerwonego Krzyża⁵⁷.

Po ślubie Mieczysław i Maria otrzymali od Kazimierza Kwileckiego majątki Gosławice i Maliniec. Zamieszkali w Malińcu⁵⁸. Mieczysław okazał się dobrym gospodarzem. Musiał zadbać o rozbudowę siedziby ziemiańskiej, gdyż dwór był w złym stanie. Dlatego do starego budynku dobudował piętrowe skrzydło. W planach miał dobudowanie kolejnego skrzydła⁵⁹, po przeciwnej stronie budynku, ale najpierw wielki kryzys gospodarczy, a później kryzys w małżeństwie i II wojna światowa

przekreśliły te zamiary. W pamięci osób, które go znały utrwał się jeszcze jeden obraz Mieczysława, jako człowieka oschłego i despotycznego, który potrafił surowo obchodzić się z pracownikami⁶⁰. Opinia ta ma jednak charakter subiektywny i w dużej mierze jest zaczerpnięta ze wspomnień syna, który ze względów osobistych był uprzedzony do ojca⁶¹. Z dokumentów Powiatowego Urzędu Rozjemczego w Koninie wynika, że co prawda skutecznie zabiegał o swoje interesy, ale potrafił ustąpić i pójść na rękę, np. zadłużonemu u niego rolnikowi Józefowi Waszakowi z Ościsłowa, któremu rozłożył dług na raty i obniżył stopę procentową⁶².

⁵⁵ A. Kwilecki, *Ziemiaństwo wielkopolskie...*, s. 162; *Mieczysław Seweryn Maria hr. Kwilecki z Kwilcza h. Byliny (odm.)* (ID: cz.I002382) [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002382> [dostęp: 1 XII 2021].

⁵⁶ *Maria Róża Emilia hr. Zamoyska z Zamościa h. Jelita* (ID: cz.I002381) [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002381> [dostęp: 1 XII 2021].

⁵⁷ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca...*, s. 182. Relacja Michała Kwileckiego z dnia 1 lutego 2022 r.

⁵⁸ R. Olejnik, *Mieczysław Kwilecki - ostatni właściciel majątku Gosławice. Konińskie wspomnienia*, <https://www.lm.pl/aktualnosci/mieczyslaw-kwilecki-ostatni-wlasciciel-majatku-goslawice?page=2> [dostęp: 1 XII 2021].

⁵⁹ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca ...*, s. 183.

⁶⁰ Tamże, s. 182.

⁶¹ Relacja Michała Kwileckiego z dnia 1 lutego 2022 r.

⁶² Archiwum Państwowe w Poznaniu, Oddział w Koninie. Powiatowy Urząd Rozjemczy w Koninie 1932-1939, sygn. 379, Akta w sprawie cywilnej Józefa Waszaka, zamieszkałego we wsi Ościsłowo przeciwko Mieczysławowi Kwileckiemu zamieszkałemu we wsi Maliniec, k. 1-18.

Mieczysław i Maria mieli czworo dzieci: Teresę Annę Marię (ur. 12 kwietnia 1922 roku w Warszawie, zm. 10 września 2004 w Gliwicach)⁶³, Gabrielę Marię (ur. 10 marca 1924 roku w Malińcu, zm. 1 maja 2001 roku w Nowym Sączu)⁶⁴, Rafała Stefana (ur. 13 września 1925 roku w Malińcu, zm. 1 stycznia 2001 roku w Szczecinie)⁶⁵ i Kazimierza Marię (ur. 11 lipca 1927 roku w Malińcu)⁶⁶. Maria głównie zajmowała się wychowaniem dzieci, choć miała do pomocy bony, a później wychowawczynię. Oprócz tego angażowała się w prowadzenie gospodarstwa. Zarządzała ogrodem warzywnym, sadem, hodowlą drobiu. Udzielała okolicznej ludności pomocy medycznej⁶⁷.

Mieczysław należał do Związku Ziemiaków, a także Związku Polskich Kawalerów Maltańskich⁶⁸. Za zasługi dla tego zakonu otrzymał Krzyż Maltański „Honoris et Dewotions”⁶⁹. W Malińcu kierował oddziałem Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”⁷⁰. Był też prezesem Ochotniczej Straży Pożarnej w Gosławicach⁷¹. Podobnie jak brat, cały czas czuł się związany ze swoją jednostką wojskową, czyli 16 Pułkiem Ułanów Wielkopolskich. Od 10 września do 10 października 1926 roku uczestniczył w ćwiczeniach wojskowych w tej jednostce. Otrzymał bardzo dobrą ocenę przełożonego, który opisał go jako taktownego, opanowanego, koleżeńskiego, ale jednocześnie bardzo ambitnego oficera, obdarzonego dużym zmysłem organizacyjnym, łatwo odnajdującego się w nowych sytuacjach⁷². Podczas ćwiczeń od 30 czerwca do 9 sierpnia 1930 roku. Przełożony scharakteryzował go jako bardzo dobrego Polaka patriotę, lojalnego w służbie i bardzo dbającego o żołnierzy, przywiązanego do pułku oficera rezerwy⁷³. Mieczysław Kwilecki w swoich dobrach hodował konie pełnej krwi angielskiej, sprzedawał je jako remonty

⁶³ Teresa Anna Maria wyszła za mąż za Władysława Znanięckiego, po zakończeniu II wojny światowej ukończyła średnią szkołę gospodarczą. Mieszkała w Gliwicach i tam jest pochowana. Zob. K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego...*, s. 558; A. Pietrowicz, *Rodziny wielkopolskie w cieniu...*, s. 64; Cmentarze Komunalne w Gliwicach, Centralny Cmentarz Komunalny w Gliwicach, <https://gliwice.grobonet.com/grobonet/start.php?id=detale&idg=9990> [dostęp: 1 XII 2021].

⁶⁴ Gabriela Maria wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Niepokalanek w Nowym Sączu (Biały Klasztor). Zob. K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego...*, s. 558; A. Pietrowicz, *Rodziny wielkopolskie w cieniu...*, s. 64; *Gabriela Maria hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.1002389)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.1002389> [dostęp: 1 XII 2021].

⁶⁵ Zob. K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego...*, s. 558; A. Pietrowicz, *Rodziny wielkopolskie w cieniu...*, s. 64; *Stefan hr. Kwilecki z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.1002390)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.1002390> [dostęp: 1 XII 2021].

⁶⁶ A. Pietrowicz, *Rodziny wielkopolskie w cieniu...*, s. 64; *Kazimierz Maria hr. Kwilecki z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.1002396)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.1002396> [dostęp: 1 XII 2021].

⁶⁷ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca...*, s. 183; A. Kwilecki, *Wielkopolskie rody ziemiańskie...*, s. 149.

⁶⁸ T.W. Lange, *Zakon Maltański w Drugiej...*, s. 49, 270-271.

⁶⁹ WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Kwestionariusz Krzyża Niepodległości z dnia 12 XI 1931 r., b.p.

⁷⁰ K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa...*, s. 558.

⁷¹ Tamże; P. Gódyn, *Ochotnicze straże pożarne powiatu konińskiego w latach 1921-1939. Studium historyczne na podstawie „Głosu Konińskiego”*, Kalisz 2021, s. 111, 137.

⁷² WBH, CAW, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław, AP 4294, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za 1926 rok z dnia 7 X 1926 r., b.p.

⁷³ Tamże, Roczne uzupełnienie listy kwalifikacyjnej za 1930 rok z dnia 19 VIII 1930 r., b.p.

dla wojska. Według różnych relacji hodowla koni była jego prawdziwą pasją. W 1935 roku utworzył oddział tzw. „Kraakusów”, czyli ochotniczą formację w ramach Przystosowania Wojskowego Konnego. Oddziały takie powstawały wtedy na terenie całego kraju i były uważane przez dowództwo Wojska Polskiego jako przydatne na wypadek wojny. Kwilecki prowadził taki oddział aż do wybuchu wojny⁷⁴. Wiadomo też, że w 1938 roku wchodził w skład zarządu Obwodu Ligi Morskiej i Kolonialnej w Koninie⁷⁵.

Po czternastu latach małżeństwo Mieczysława i Marii Róży rozpadło się. Powodem było zaangażowanie się Mieczysława w związek z żoną inspektora akcyzy w Koninie, Zygmunta Górskiego⁷⁶. Nie wiadomo jak długo ten związek trwał. Możliwe, że na zdecydowane kroki małżonkowie zdecydowali się dopiero po śmierci Kazimierza Kwileckiego (zmarł 18 maja 1935 roku w zakładzie sióstr elżbietanek w Poznaniu⁷⁷). Niedługo później, bo w 1936 roku, Maria wyjechała do majątku swoich rodziców w Rudzie Pilczyckiej. Zabrała ze sobą dzieci. Po pewnym czasie zamieszkała w wynajętej willi w Rabce. Utrzymywała się z wynajmu pokoi turystom⁷⁸. Mieczysław sporo wtedy podróżował, najprawdopodobniej z nową partnerką, był w Grecji, na Węgrzech i w Rumunii⁷⁹. Ostatni raz widział się ze swoimi dziećmi latem 1939 roku, kiedy przyjechały do niego w odwiedziny⁸⁰.

Kazimierz dla młodszego z braci przewidział Grodziec. Jednak początkowo młodszy syn miał zająć się administrowaniem folwarków Góry oraz Ościslowo koło Ślesina. Ten jednak 8 września 1921 roku w Bydgoszczy poślubił Józefę Tarasowicz (1899-1932)⁸¹, którą poznał podczas swojego pobytu w szpitalu. Była ona córką ziemianina z Hnieznej na Grodzieńszczyźnie, Juliana Konstantego⁸² i Jadwigi Tołłoczko. Ślub Stanisława z Józefą na kilka lat popsuł relacje syna z rodzicami, którzy nie zaakceptowali synowej. Młodzi Kwileccy postanowili wyjechać do Gdyni, gdzie Stanisław podjął pracę przy aprowizacji statków handlowych⁸³.

⁷⁴ T.W. Lange, *Zakon Maltański w Drugiej...*, s. 270-271. Szerzej na temat tej formacji zob.: J.S. Tym, *Przystosowanie Wojskowe Konne (1928-1939). Zarys dziejów, dokumenty i materiały*, Warszawa 2003; J.S. Wojciechowski, *Przystosowanie Wojskowe Konne „Kraakusi” – kawaleria dywizyjna*. „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2006, nr 1, s. 5-34.

⁷⁵ [Artykuł redakcyjny] *Z Obwodu Ligi Morskiej i Kolonialnej w Koninie*, „Głos Koniński” 1938, nr 20, s. 2.

⁷⁶ *Gawędy Siekiel-Zdzieńckiego (8)* – wycinek prasowy ze zbiorów Michała Kwileckiego; Relacja Michała Kwileckiego z dnia 1 lutego 2022 r.

⁷⁷ [Artykuł redakcyjny], *Wspomnienie pośmiertne...*, s. 3.

⁷⁸ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodziec...*, s. 183; R. Olejnik, *Mieczysław Kwilecki - ostatni właściciel majątku Gosławice*, <https://www.lm.pl/aktualnosci/mieczyslaw-kwilecki-ostatni-wlasciciel-majatku-goslawice?page=3> [dostęp: 1 XII 2021].

⁷⁹ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodziec...*, s. 183.

⁸⁰ R. Olejnik, *Mieczysław Kwilecki - ostatni właściciel majątku Gosławice*, <https://www.lm.pl/aktualnosci/mieczyslaw-kwilecki-ostatni-wlasciciel-majatku-goslawice?page=4> [dostęp: 1 XII 2021].

⁸¹ *Józefa Tarasowicz h. Krzywda (ID: cz.I002403)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002403> [dostęp: 1 XII 2021]; *Hniezno. Dwory i pałace pogranicza*, <http://dworypogranicza.pl/index.php/bialorus/55-hniezno> [dostęp: 1 XII 2021]. W licznych opracowaniach jej nazwisko jest podawane błędnie np. „Tarasiewicz”, zob. choćby: E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodziec...*, s. 186.

⁸² *Julian Konstanty Tarasowicz h. Krzywda (ID: sw.19138)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/sw.19138> - tam nekrolog Juliana Tarasowicza (1859-1911) [dostęp: 1 XII 2021].

⁸³ A. Krzyżanowska, *Wspomnienie o ostatnich właścicielach dóbr grodzieckich hrabiach Kwileckich*, <https://bialobloty-grodziec-gizalki.blogspot.com/2018/01/wspomnienie-o-hrabiach-kwileckich.html> [dostęp: 1 XII 2021].

*Fot. 3. Mieczysław i Stanisław podczas pobytu w Belgii
Źródło: Prywatne zbiory Michała Kwileckiego*

Byli bardzo szczęśliwym małżeństwem⁸⁴. 6 stycznia 1932 roku Józefa zmarła w Gdańsku po krótkiej, ale ciężkiej chorobie⁸⁵.

Stanisław nie utracił jednak kontaktu z rodzicami i doszedł z nimi do porozumienia. Po kilku latach zaznaczył swoją obecność w rodzinnych włościach, kiedy jako podporucznik rezerwy od 14 maja 1927 roku został członkiem Koła Słupeckiego Związku Oficerów Rezerwy oraz zaangażował się w pracę na rzecz Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przynależenia Wojskowego. W 1928 roku został dowódcą 5 kompanii przynależenia wojskowego. Brał udział we wszystkich ćwiczeniach organizowanych w ramach tej organizacji⁸⁶.

Gospodarując już w Grodźcu został prezesem powiatowego Związku Ziemian, przewodniczył lokalnemu oddziałowi Związku Hodowców Koni. Bardzo udzielał się społecznie, jeździł z odczytami, zajmował się działalnością charytatywną. Wiadomo, że wspierał finansowo budowę szkół w Grodźcu i Królikowie⁸⁷. Podobnie jak starszy brat, należał do Związku Polskich Kawalerów Maltańskich⁸⁸.

Po kilku latach od śmierci pierwszej żony Stanisław ponownie zawarł związek małżeński. 18 marca 1936 roku ożenił się z Elizą Broel-Platerówną z Białaczowa⁸⁹. Eliza urodziła się 23 listopada 1901 roku⁹⁰. Była córką Zygmunta (1870-1934)⁹¹ i Anny z Brzozowskich z Brzozowa (1880-1964)⁹², ukończyła kurs księgowości w Warszawie, pomagała i zajmowała się księgowością dóbr swego ojca⁹³. Pomagała w rodzinnych inwestycjach. W 1929 roku zasiadała w pierwszym zarządzie Białaczowskich Zakładów Ceramicznych S.A., co wydawało się naturalne gdyż pieniądze na utworzenie przedsiębiorstwa wzięto m.in. z sum przeznaczonych na posag wszystkich sześciu córek Broel-Platerów⁹⁴. Udzielała się społecznie wspomagając ochronki, przytulki dla bezdomnych, pomagała ubogim. Działalność tę prowadziła w ramach Stowarzyszenia Młodzieży Wiejskiej Żeńskiej oraz Koła Młodych Ziemianek, którego w latach dwudziestych była przewodniczącą na obszar konecko-opoczyński. Organizowała kursy dla kobiet,

⁸⁴ K. Jedynak, *Broel-Platerowie z Białaczowa. Losy rodziny w XIX i XX wieku*, Końskie 2013, s. 27.

⁸⁵ *Józefa Tarasowicz h. Krzywda* (ID: cz.I002403), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002403> [dostęp: 1 XII 2021].

⁸⁶ WBH, CAW, Kwilecki Stanisław, AP 4293, Zaświadczenie prezesa Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przynależenia Wojskowego z dnia 26 VI 1928 r., b.p.

⁸⁷ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gostawic, Malińca i Grodźca ...*, s. 183.

⁸⁸ T.W. Lange, *Zakon Maltański w Drugiej...*, s. 49, 163, 271.

⁸⁹ A. Kwilecki, *Ziemianstwo wielkopolskie...*, s. 162.

⁹⁰ *Eliza Maria Felicja hr. Broel-Plater z Broelu h. wł.* (ID: cz.I002404), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002404> [dostęp: 1 XII 2021].

⁹¹ *Zygmunt Stefan Marian hr. Broel-Plater z Broelu h. wł.* (ID: 2.512.128), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/2.512.128> [dostęp: 1 XII 2021].

⁹² *Anna Brzozowska z Brzozowa h. Belina* (ID: 2.512.127), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/2.512.127> [dostęp: 1 XII 2021].

⁹³ K. Jedynak, *Broel-Platerowie z Białaczowa...*, s. 33.

⁹⁴ Tamże, s. 74.

odczyty⁹⁵. Przywiązywała bardzo dużą wagę do uświadomienia narodowego Polaków, czego dała wyraz podczas jednej z rocznic uchwalenia Konstytucji 3 maja, wygłaszając usłyszana od ojca jej historię⁹⁶. Ślub ze Stanisławem odbył się w pałacu Białaczowie i jak pisze Katarzyna Jedynak, była to ostatnia większa uroczystość zorganizowana w tej siedzibie rodu Platerów⁹⁷. Także w Grodźcu angażowała się w prace społeczne, m.in. na rzecz istniejącej tutaj ochronki⁹⁸. Organizowała kursy kroju i szycia, na które sprowadzała instruktorki. Sama wygłaszała pogadanki na temat różnych zagadnień związanych z pracą kobiet⁹⁹. 16 sierpnia 1938 roku mimo różnic politycznych, ale chcąc mieć dobre relacje z mieszkańcami, uczestniczyła nawet w powiatowym zjeździe ludowców¹⁰⁰.

Bracia Kwileccy bardzo angażowali się na rzecz przygotowania kraju do zbliżającej się wojny. W 1937 r. przyłączyli się do innych ziemian ze Stanisławem Mańkowskim na czele i wspierali Fundusz Obrony Narodowej, przeznaczając na ten cel dochód z części własnych dochodów¹⁰¹.

Według ustaleń Elżbiety Wąchnickiej-Chwaliszewskiej Stanisław Kwilecki zamierzał zreformować system płac w majątku Grodziec poprzez wprowadzenie premii dla pracowników. Zamierzał też utworzyć dla mieszkańców dom kultury, w którym byłby dostęp do radia, czasopism i sala do organizacji spotkań, wykładów i pogadank¹⁰². We wspomnieniach rodziny utrwalił się obraz Stanisława, który często był nieobecny w domu z racji różnych, czasem drobnych gestów pomocy niesionej okolicznym mieszkańcom. Chętnie pomagał gdy trzeba było kogoś zawieźć samochodem do szpitala, czy pomóc w załatwieniu jakichś spraw urzędowych. W jego domu częstym gościem był starosta koniński, z którym ustalał różne działania na polu gospodarczym i społecznym¹⁰³. W 1939 roku za swoją pracę społeczną otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi¹⁰⁴.

W sierpniu 1939 r. Stanisław Kwilecki został zmobilizowany i otrzymał przydział do komisji poboru koni dla wojska. Wykonywał swoje obowiązki jeszcze w momencie wybuchu wojny, a następnie wraz z władzami starostwa powiatowego ewakuował się na wschód. Grodziec opuściła też Eliza Kwilecka. Jednak po ustaniu działań wojennych oboje powrócili.

Według zachowanych relacji Mieczysław nie otrzymał przydziału mobilizacyjnego (choć wydaje się to wątpliwe) i kiedy wybuchła wojna chciał ratować najcenniejsze rzeczy i polecił pracownikom, aby na kilku wozach wywieźli je w bezpieczne miejsce za Wisłę. Według relacji woźniców, zostali zbombardowani i powrócili do domu. Chciał na własną rękę dostać się do swojego pułku ułanów, który stacjonował w Bydgoszczy.

⁹⁵ Tamże, s. 166., 168, 170.

⁹⁶ Tamże, s. 180.

⁹⁷ Tamże, s. 182.

⁹⁸ Na temat ochronki w Grodźcu zob. W. Szulakiewicz, P. Gołdyn, *Wychowanie i opieka. Perspektywa historyczna*, Kalisz 2021, s. 136-137.

⁹⁹ E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca...*, s. 186.

¹⁰⁰ K. Jedynak, *Broel-Platerowie z Białaczowa...*, s. 171.

¹⁰¹ J. Durka, *Z działalności Stanisława Mańkowskiego (1876-1937) – właściciela majątku w Kazimierzu Biskupim*, „Polonia Maior Orientalis” 2018, T. V, s. 229.

¹⁰² E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca...*, s. 187.

¹⁰³ Relacja Anny Krzyżanowskiej z dnia 4 lutego 2022 r.

¹⁰⁴ K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego...*, s. 558-559; E. Wąchnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca...*, s. 187.

Pojechał samochodem wraz ze swoim szoferem Franciszkiem Nowickim. W Bydgoszczy dowiedział się, że 3 września jego 16 Pułk Ułanów Wielkopolskich został rozbity pod Bukowcem. Kwilecki podążył więc wraz z wycofującymi się oddziałami Pomorskiej Brygady Kawalerii. Dotarł do Łucka na Wołyniu, gdzie prawdopodobnie zamierzał zaangażować się organizowanie jakiejś jednostki bojowej. Plany te musiała przerwać agresja sowiecka¹⁰⁵. W rejonie Kamionki Strumiłowej dostał się do niewoli sowieckiej. Znalazł się w obozie w Starobielsku. W kwietniu 1940 roku został zamordowany przez NKWD. Jest pochowany na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu na Piatichatkach¹⁰⁶.

W 1940 roku Maria Róża Kwilecka została aresztowana przez Gestapo i uwięziona w obozie w Ravensbrück. W 1941 roku dzięki staraniom rodziny uwolniono ją. W maju 1943 roku wzięła udział w akcji gaszenia pożaru w Bąkowej Górze. W wyniku poparzeń zmarła. Pochowano ją na cmentarzu w Bąkowej Górze¹⁰⁷.

W październiku 1939 roku Stanisław Kwilecki wraz z grupą mieszkańców Konina i powiatu konińskiego został aresztowany przez Niemców. Przed wojną dał się poznać jako osoba niechętna III Rzeszy. Ostrzegał miejscową ludność przed skutkami ewentualnej wojny. Jako przedstawiciel ziemiaństwa, powstaniec wielkopolski i działacz narodowy, wreszcie oficer rezerwy Wojska Polskiego znalazł się na niemieckiej liście proskrypcyjnej. Żonie, Elizie udało się wykorzystać znajomości i wydostać męża z więzienia. Nie zdecydowali się jednak na wyjazd z majątku. Po dwóch tygodniach Stanisław został ponownie aresztowany. Tym razem Niemcy odmawiali wypuszczenia go i 10 listopada 1939 roku w ramach operacji Intelligenzaktion rozstrzelali na cmentarzu żydowskim w Koninie. Zginęło tam kilkadziesiąt osób, m.in. nauczyciele lokalnych szkół – Józef Pęcherski i Franciszek Swoszowski, dyrektor fabryki fajansów w Kole Czesław Freudenreich z dwudziestoletnią córką Krystyną¹⁰⁸.

Eliza Kwilecka przeżyła wojnę, ale Niemcy wyrzucili ją z Grodzca. Z córkami Julittą (ur. 15 grudnia 1936 roku¹⁰⁹) i Anną (ur. 23 stycznia 1939 roku¹¹⁰) wyjechała

¹⁰⁵ R. Olejnik, *Mieczysław Kwilecki - ostatni właściciel majątku Gosławice*, <https://www.lm.pl/aktualnosci/mieczyslaw-kwilecki-ostatni-wlasciciel-majatku-goslawice?page=4> [dostęp: 1 XII 2021].

¹⁰⁶ Charków, *Księga cmentarna*, red. J. Tucholski, W.K. Roman, Warszawa 2003, s. 286; E. Wachnicka-Chwaliszewska, *Właściciele Gosławic, Malinca i Grodzca...*, s. 184-185; A. Kwilecki, *Zagłada wielkopolskiego ziemiaństwa*, „Przegląd Zachodni” 11996, nr. 3, s. 133; tenże, *Ziemiaństwo wielkopolskie...*, s. 39-40; A. Łuczak, *Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań 2011, s. 85; A. Pietrowicz, *Rodziny wielkopolskie...*, s. 64; J. Tucholski, *Mord w Katyniu. Kozielsk-Ostaszów-Starobielsk lista ofiar*, Warszawa 1991, s. 442.

¹⁰⁷ A. Kwilecki, *Wielkopolskie rody ziemiańskie...*, s. 149.

¹⁰⁸ Tenże, *Ziemiaństwo wielkopolskie...*, s. 35. Jedynak, *Broel-Platerowie z Białaczowa...*, s. 197; M. Wardzyńska, *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce Intelligenzaktion*, Warszawa 2009, s. 210-211; R. Olejnik, *Zwłoki zastrzelonych na żydowskim cmentarzu leżały w pięciu warstwach*, <https://www.lm.pl/sport/zwloki-zastrzelonych-na-zydowskim-cmentarzu-lezaly-w-pieciu-warstwach?page=2> [dostęp: 1 XII 2021].

¹⁰⁹ *Julitta Kazimiera hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002407)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002407> [dostęp: 1 XII 2021]. W PRL odnotowana przez komunistyczną bezpiekę jako osoba, która w 1958 r. odmówiła powrotu z Francji. Zob. Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, sygn. Ka 091/11/2, Wykaz osób z terenu Bytomia rejestrowanych w kartotece ogólnej Wydziału „C” Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Katowicach, którym przedstawiono zarzuty zdrady ojczyzny, październik 1961 r., s. 48.

¹¹⁰ *Anna Gabriela Maria hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002409)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002409> [dostęp: 1 XII 2021].

do Warszawy, gdzie zamieszkała u swojej teściowej, Marii Kwileckiej. Tam urodziła trzecia córka, Stanisławę Dolores (ur. 19 lutego 1940 roku¹¹¹). Później wyjechała do Białaczowa, gdzie uzyskała pracę w administracji zarządzanego przez Niemców majątku. Zaangażowała się w działalność konspiracyjną. Organizowała wyżywienie dla polskich oddziałów partyzanckich, przez jakiś czas ukrywała rannego partyzanta. Po upadku powstania warszawskiego niosła pomoc wygnanym mieszkańcom stolicy. Ludzie ci znaleźli schronienie w budynkach przypałacowych i różnych innych okolicznych zabudowaniach. Po ustaniu działań wojennych, w lutym 1945 roku postanowiła powrócić do Grodźca, gdzie na krótko znowu zamieszkała w pałacu. Niedługo później została jednak stamtąd wyrzucona przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Jednak dzięki postawie miejscowej ludności, która wystosowała petycję do władz, Kwileckiej pozwolono na powrót i zamieszkanie w budynku ochronki. Znalazła też pracę w administracji utworzonego na terenie majątku Kwileckich Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Posłała dzieci do miejscowej szkoły. Mimo tego, zdecydowała się na opuszczenie Grodźca i przeprowadziła się do Mirkowa pod Warszawą, gdzie podjęła pracę księgową w papierni. W 1947 roku przeniosła się na Górny Śląsk, gdzie dostała pracę księgową w Bytomskim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego. Pracowała tam do emerytury, na którą przeszła w 1964 roku. Pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. przeprowadziła się do Warszawy. Zmarła tam w 14 sierpnia 1999 roku¹¹². Została pochowana na cmentarzu w Grodźcu, obok męża, którego ciało ekshumowano ze zbiorowej mogiły po zakończeniu wojny¹¹³.

Mieczysław Seweryn i Stanisław Kwileccy są przykładami polskich ziemian, którzy poświęcili swoje życie ojczyźnie. Walczyli w Powstaniu Wielkopolskim i wojnie polsko-bolszewickiej. Po zakończeniu działań zbrojnych byli organizatorami życia społecznego w niepodległej Rzeczypospolitej. Jako ziemianie pełnili rolę liderów w środowisku lokalnym. Swoją pozycję społeczną wykorzystywali do propagowania wartości patriotycznych i mieli tutaj wsparcie najbliższych członków rodziny. W czasie II wojny światowej obaj bracia zapłacili za swoją postawę cenę najwyższą. Ich życiorysy są przykładami chlubnej postawy ziemiaństwa polskiego w trudnych czasach walki o niepodległość, a także pozytywnej roli w czasach tworzenia suwerennego państwa.

MIECZYŚLAW SEWERYN (1895-1940) I STANISŁAW (1896-1939) KWILECCY – UCZESTNICY POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO I WŁAŚCICIELE ZIEMSCY

Słowa kluczowe: Ziemianie, Kwilecki, Wielkopolska, Powstanie Wielkopolskie

Artykuł ma na celu przedstawienie losów dwóch ziemian z Wielkopolski. Bracia Mieczysław Seweryn i Stanisław Kwileccy byli uczestnikami powstania wielkopolskiego i gorącymi polskimi patriotami. Jako właściciele ziemscy odegrali dużą rolę w aktywizowaniu się społeczności lokalnej, której byli naturalnymi liderami. W związku z tym na ich temat pojawiło się dotąd bardzo dużo informacji, które nie zawsze znajdują potwierdzenie w dokumentach. W artykule zebrano więc znane dotychczas fakty i zweryfikowano je. Dużą pomocą były tutaj dokumenty personalne zgromadzone

¹¹¹ *Stanisława Dolores hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002411)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002411> [dostęp: 1 XII 2021].

¹¹² *Eliza Maria Felicja hr. Broel-Plater z Broelu h. wł. (ID: cz.I002404)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002404> [dostęp: 1 XII 2021].

¹¹³ K. Jedynek, *Broel-Platerowie z Białaczowa...*, s. 198-199.

w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie-Rembertowie. Obaj bracia zginęli w czasie II wojny światowej. 10 listopada 1939 roku Stanisław został rozstrzelany przez Niemców w ramach operacji Intelligenzaktion. Mieczysław został zamordowany przez NKWD w kwietniu 1940 roku i jest pochowany na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu na Piątychatkach. W artykule opisano także losy najbliższych członków rodziny obu ziemian.

MIECZYŚLAW SEWERYN KWILECKI (1895-1940) AND STANISŁAW KWILECKI (1896-1939) – PARTICIPANTS IN THE GREATER POLAND UPRISING AND LANDOWNERS

Keywords: landowners, Kwilecki, Greater Poland, Greater Poland Uprising

The aim of the article is to present the lives of two landowners from Wielkopolska (Greater Poland) region. Brothers Mieczysław Seweryn Kwilecki and Stanisław Kwilecki were participants in the Greater Poland Uprising and ardent Polish patriots. As landowners, they played an important role in the activation of local community, of which they were natural leaders. Consequently, a lot of information can be found about them, but it is not always confirmed by documents. Therefore, facts known so far have been collected and verified in this article. Personal records kept in the Central Military Archive in Warsaw-Rembertów were of great importance here. Both brothers died during the Second World War. On 10th November 1939, Stanisław was executed by the Germans as part of Intelligenzaktion (Intelligentsia mass shootings). Mieczysław was murdered by the NKVD in April 1940 and is buried at the Cemetery for Victims of Totalitarianism in Kharkiv-Piatykhatty. The article also describes the fate of the closest family members of both landowners.

Bibliografia:

Źródła:

Wojskowe Biuro Historyczne, Centralne Archiwum Wojskowe
Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Mieczysław
Kwilecki Mieczysław, Odrzuc. 25.10.1938 r.,
Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kwilecki Stanisław
Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Świerczyk Wojciech
Archiwum Państwowe w Poznaniu, Oddział w Koninie
Powiatowy Urząd Rozjemczy w Koninie 1932-1939
Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, sygn. Ka 091/11/2

Źródła drukowane:

Sprawozdanie Zakładu Naukowo-Wychowawczego OO. Jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem za rok szkolny 1910

Prasa:

„Czas” – 1918
„Głos Koniński” – 1935, 1938
„Dziennik Poznański” – 1918,

Opracowania:

Bugaj J. (2020), *Gostawice. Historia niezbyt odległa*, Konin
Charków. Księga cmentarna (2003), red. J. Tucholski, W. K. Roman, Warszawa
Cygan W. (2006), *2 Pułk Ułanów Legionów Polskich w Mińsku Mazowieckim (1916-1917)*, „Rocznik Mińsko Mazowiecki”, z. 14
Drozdowski K., Jerzykowski P. (2018), *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich im. gen. dyw. Gustawa Orlicz-Dreszera 1918-1939*, Warszawa

- Dunin-Borkowski J. (1908), *Almanach błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*, Lwów-Warszawa
- Durka J. (2018), *Plany połączenia Bałtyku z Morzem Czarnym i wykorzystania przez Polskę portów rumuńskich w świetle korespondencji polskich placówek dyplomatycznych w Rumunii w latach 1924-1939* [w:] На річці Кодима. Дослідження з історії України і Польщі / *Nad rzeką Kodymą. Studia nad dziejami polskich i ukraińskich pograniczy na przestrzeni wieków*, red. T. Ciesielski, A. Korytko, W. Kuszniur, Odessa
- Durka J. (2018), *Z działalności Stanisława Mańkowskiego (1876-1937) – właściciela majątku w Kazimierzu Biskupim*, „Polonia Maior Orientalis”, T. V
- Galos A. (1971), *Kwilecki Mieczysław* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. XVI, red. E. Rostworowski, Wrocław-Warszawa-Kraków
- Gogan W. (2015), *2 Pułk Szwoleżerów Rokitniańskich*, Pelplin
- Gołdyn P. (2021), *Ochotnicze straże pożarne powiatu konińskiego w latach 1921-1939. Studium historyczne na podstawie „Głosu Konińskiego”*, Kalisz
- Grzebień L., Kochanowicz J., Niemiec J. (2000), *Chyrowiaczy: słownik biograficzny wychowanków Zakładu Naukowo-Wychowawczego oo. Jezuitów w Chyrowie 1886-1939*, Kraków
- Jasiewicz K. (1995), *Lista strat ziemiaństwa polskiego 1939-1956*, Warszawa
- Jedynak K. (2013), *Broel-Platerowie z Białaczowa. Losy rodziny w XIX i XX wieku*, Końskie
- Krasucki S. (1992), *16 Pułk Ułanów Wielkopolskich im. gen. Gustawa Orlicz-Dreszera*, Pruszków
- Kwilecki A. (1996), *Mieczysław i Maria Kwileccy w Oporowie*, [w:] *Kwilcz i inne majątki Kwileckich na przestrzeni wieków*, oprac. i wstęp A. Kwilecki, Poznań
- Kwilecki A. (1996), *Zagłada wielkopolskiego ziemiaństwa*, „Przegląd Zachodni”, nr. 3
- Kwilecki A. (1998), *Ziemiaństwo wielkopolskie*, Warszawa
- Kwilecki A. (2010), *Wielkopolskie rody ziemiańskie*, Poznań
- Kwilecki A. (2012), *Z Kwilcza rodem. Wspomnienia i szkice*, Poznań
- Lange T.W. (2000), *Zakon Maltański w Drugiej Rzeczypospolitej 1919-1939*, Poznań
- Łuczak A. (2011), *Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań
- Mich W. (2007), *Związek Ziemiańców w Warszawie (1916-1926). Organizacja i wpływy*, Lubin
- Pietrowicz A. (2010), *Rodziny wielkopolskie w cieniu zbrodni katyńskiej*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 4
- Polak B. (1986), *Kawaleria Powstania Wielkopolskiego 1918-1919*, [w:] *Lance do boju. Szkice historyczne z dziejów jazdy wielkopolskiej X wiek – 1945 r.*, red. B. Polak, Poznań
- Polak B. (1990), *Wojsko Wielkopolskie 1918-1920*, Koszalin
- Smoliński A. (1999), *Jazda Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 12 X 1918 r. do 25 IV 1920 r.*, Toruń
- Szulakiewicz W., Gołdyn P. (2021), *Wychowanie i opieka. Perspektywa historyczna*, Kalisz
- Świeboda J. (2010), *Szkolnictwo handlowe w Galicji*, „Analecta”, nr 19/1-2
- Tucholski J. (1991), *Mord w Katyniu. Kozielsk-Ostaszków-Starobielsk lista ofiar*, Warszawa
- Tym J. S. (2003), *Przysposobienie Wojskowe Konne (1928-1939). Zarys dziejów, dokumenty i materiały*, Warszawa

- Wardzyńska M. (2009), *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce Intelligenzaktion*, Warszawa
- Wąchnicka-Chwaliszewska E. (1996), *Właściciele Gosławic, Malińca i Grodzca*, [w:] *Kwilcz i inne majątki Kwileckich na przestrzeni wieków*, oprac. i wstęp A. Kwilecki, Poznań
- Wojciechowski J. S. (2006), Przystosowanie Wojskowe Konne „Krakusi” – kawaleria dywizyjna. „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, nr 1
- Wojciechowski J. W. (2015), *Girlandy. Studia nad wybranymi siedzibami ziemiańskimi i ich dawnymi właścicielami w północno-wschodniej Wielkopolsce*, Konin
- Zaroszyc D. (1991), *Wykaz właścicieli ziemskich dawnego województwa łódzkiego*, Warszawa
- Zyglewski Z. (2021), *Koncepcje i projekty kanałów żeglownych przez Wielkopolskę Wschodnią a zjazd melioracyjny w Koninie z 1925 roku*, „Polonia Maior Orientalis”, T. VIII
- Żabierek A., Żabierek K. (2017), *Kanał Warta-Gopło*, Brodnica

Netografia:

- Anna Gabriela Maria hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002409)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002409> [dostęp: 1 XII 2021].
- Anna Brzozowska z Brzozowa h. Belina (ID: 2.512.127)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/2.512.127> [dostęp: 1 XII 2021].
- Eliza Maria Felicja hr. Broel-Plater z Broelu h. wł. (ID: cz.I002404)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002404> [dostęp: 1 XII 2021].
- Gabriela Maria hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002389)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002389> [dostęp: 1 XII 2021].
- Józefa Tarasowicz h. Krzywda (ID: cz.I002403)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002403> [dostęp: 1 XII 2021]; *Hniezno. Dwory i palace pogranicza*, <http://dworypogranicza.pl/index.php/bialorus/55-hniezno> [dostęp: 1 XII 2021]
- Julian Konstany Tarasowicz h. Krzywda (ID: sw.19138)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/sw.19138> - tam nekrolog Juliana Tarasowicza (1859-1911) [dostęp: 1 XII 2021]
- Julitta Kazimiera hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002407)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002407> [dostęp: 1 XII 2021].
- Kazimierz Maria hr. Kwilecki z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002396)*, [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002396> [dostęp: 1 XII 2021].
- Krzyżanowska A., *Wspomnienie o ostatnich właścicielach dóbr grodzieckich hrabiach Kwileckich*, <https://bialobloty-grodziec-gizalki.blogspot.com/2018/01/wspomnienie-o-hrabiach-kwileckich.html> [dostęp: 1 XII 2021]
- Maria Róża Emilia hr. Zamoyska z Zamościa h. Jelita (ID: cz.I002381)* [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002381> [dostęp: 1 XII 2021]

Mieczysław Seweryn Maria hr. Kwilecki z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002382) [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002382> [dostęp: 1 XII 2021]

Olejniki R., *Mieczysław Kwilecki - ostatni właściciel majątku Gosławice. Konińskie wspomnienia*, <https://www.lm.pl/aktualnosci/mieczyslaw-kwilecki-ostatni-wlasciciel-majtku-goslawice?page=2> [dostęp: 1 XII 2021]

Olejniki R., *Zwłoki zastrzelonych na żydowskim cmentarzu leżały w pięciu warstwach*, <https://www.lm.pl/sport/zwloki-zastrzelonych-na-zydowskim-cmentarzu-lezaly-w-pieciu-warstwach?page=2> [dostęp: 1 XII 2021].

Pietrowicz A., *Rodziny wielkopolskie w cieniu...*, s. 64; Cmentarze Komunalne w Gliwicach, Centralny Cmentarz Komunalny w Gliwicach, <https://gliwice.grobonet.com/grobonet/start.php?id=detale&idg=9990> [dostęp: 1 XII 2021]

Stanisława Dolores hr. Kwilecka z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002411), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002411> [dostęp: 1 XII 2021].

Stefan hr. Kwilecki z Kwilcza h. Byliny (odm.) (ID: cz.I002390), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/b/cz.I002390> [dostęp: 1 XII 2021].

Śladami Powstania Wielkopolskiego: Kluczową Pozycją był Zbąszyń, <https://pw.ipn.gov.pl/pwi/historia/przebieg-walk-powstancz/sladami-powstania-wielk/8455,KLUCZOWA-POZYCJA-BYL-ZBASZYN.html> [dostęp: 1 XII 2021]

Zygmunt Stefan Marian hr. Broel-Plater z Broelu h. wł. (ID: 2.512.128), [w:] M.J. Minakowski, *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/b/2.512.128> [dostęp: 1 XII 2021].